

NEMAČKO-RUSKI ODNOSI U PERIODU OD 2000. DO 2017. GODINE

Osnovni zadatak ovog rada zasniva se na analizi bilateralnih odnosa između SR Nemačke i Ruske Federacije u periodu od 2000. do 2017. godine. U prvim godinama pomenutog perioda, tačnije u periodu do novembra 2005. godine, nemačka vlada bila je predvođena socijaldemokratom Šrederom, dok je nakon trijumfa demohrišćana na vanrednim parlamentarnim izborima održanim septembra iste godine, pa do današnjih dana, kormilo nemačke vlade čvrsto u rukama Angele Merkel. Vladimir Putin, od momenta započinjanja prvog mandata na poziciji predsednika Ruske Federacije, tačnije od maja 2000. godine, predstavlja dominantnu političku figuru koja u velikoj meri određuje osnovne pravce ruske spoljne i unutrašnje politike. U skladu sa tim, upravo su ova tri politička lidera u najvećoj meri i diktirala dinamiku bilateralnih odnosa između SR Nemačke, kao ekonomskog lidera Evrope i Rusije, kao najraspostranjenije države na planeti.

Nemačka svoje potrebe za energijom i vitalnim resursima u velikoj meri, podmiruje uvozom iz Rusije, dok je za rusku stranu veoma važan uvoz nemačkih tehnologija i kapitala, kako bi diversifikovala svoju ekonomiju i prestala biti ekonomija pretežno zasnovana na izvozu prirodnih resursa. Za razliku od većine država rastućih ekonomija, odnosi Nemačke sa Ruskom Federacijom prevazilaze opsege ekonomije i tiču se političkih i bezbednosnih aspekata. Vrhunac u nemačko-ruskim odnosima dostignut je 2008. godine, pokretanjem nemačko-ruskog „Partnerstva u modernizaciji“, koje je poslužilo i samoj Evropskoj uniji da tokom 2010. godine po sličnom modelu pokuša da uspostavi partnerstvo sa Rusijom. Izbijanje ukrajinskog konflikta tokom 2014. godine i uvođenje sankcija Ruskoj Federaciji od strane EU, kao i kontramere preduzete u suprotnom pravcu, „zale-dili“ su, barem do momenta rešavanja ukrajinskog konflikta, mogućnost produbljivanja nemačko-ruskih odnosa, kao i dalji razvoj agende o partnerstvu između EU i RF.

Ključne reči: SR Nemačka, Sovjetski Savez, Ruska Federacija, Evropska unija, ekonomija, energetika, ukrajinska kriza

* Republički Fond za zdravstveno osiguranje Filijala za Šumadijski okrug, Kragujevac;
bojan.erdoglij@gmail.com

1. Uvod

Završetkom hladnoratovskog sukoba, pri čemu je rušenje Berlinskog zida 1989. godine predstavljalo „početak kraja“ četiri i više decenije iscrpljujućeg rivalstva, a reujedinjenje Nemačke izvršeno naredne godine, kao i raspad Sovjetskog Saveza 1991. godine njegov stvarni kraj, odnosi između Nemačke i Rusije neizostavno su zahtevali redefinisanje, obzirom na promenjene geopolitičke okolnosti. Ponovnim ujedinjenjem, Nemačka je postala najmnogoljudnija država unutar EU, a raspadom SSSR-a, u potpunosti iščezla je komunistička pretnja sa istoka, koja je čvrsto vezivala Nemačku sa svojim zapadnim saveznicima, naročito sa SAD-om. Nakon što je nemačko reujedinjenje izvršeno, nemačka savezna vlada na čelu sa kancelarom Helmutom Kolom stavila je visoko na lestvici svojih spoljnopolitičkih prioriteta formulisanje novog koncepta saradnje sa Ruskom Federacijom, kao pravnom naslednicom Sovjetskog Saveza. Za vreme sovjetske vladavine (1917-1991 godine), Ruska Federacija nosila je naziv Ruska Sovjetska Federativna Socijalistička Republika (RSFSR) i bila je najveća republika u sastavu Sovjetskog Saveza.

Dezintegracijom Sovjetskog Saveza nastalo je 15 novih država, od kojih su sve predstavljale njegove nekadašnje republike. Pored opijenosti nemačkog javnog mnjenja ponovnim ujedinjenjem dve nemačke države, veoma je bila prisutna svest o ulozi Sovjetskog Saveza i njenog lidera Gorbačova u tom procesu. I danas, posle više od četvrt decenije od tog događaja, uloga SSSR-a nije zaboravljena. Kako ističe dr Jelena Volić-Helbuš, saradnik Beogradskog centra za političku izuzetnost, „Nemci smatraju da najveća zasluga za ponovno ujedinjenje Nemačke pripada Gorbačovu i njegovoj modernoj i hrabroj politici demokratizacije i modernizacije Sovjetskog Saveza. „Gorbi-manija“ je u Nemačkoj dugo trajala“.¹

Pokazalo se da je „Nova istočna politika“², kroz svoj inaugurisani koncept „približavanjem do promena“ (Wandel durch Annäherung), uspela da otopljanjem odnosa sa državama Istočnog bloka, u prvom redu sa Sovjetskim Savezom, obezbedi uslove za ostvarenje istorijskog uspeha o ponovnom ujedinjenju nemačkog naroda. Nakon raspada Sovjetskog Saveza, po mišljenju nemačkog političkog establišmenta, budućnost Ruske Federacije, kao države sukcesora

¹ Volić H. Jelena, „Madam Šoša – Ruskinja na Čarobnom bregu“, Novi magazin br. 187. Dostupno na: <http://old.bfpe.org/wp-content/uploads/2014/12/JV-Nemačka-Rusija.pdf> (29.05.2017.)

² Kako bi proces nemačke reunifikacije jednog dana bio ostvaren, nemačke političke elite bile su svesne neophodnosti uspostavljanja kooperativnih odnosa sa državama komunističkog bloka, u prvom redu sa njegovim stožerom, Sovjetskim Savezom. Proces normalizacije odnosa SR Nemačke sa državama istočnog bloka, uključujući i DR Nemačku (Istočnu Nemačku), poznat pod nazivom „Istočna politika“ (*Ostpolitik*), predstavljao je važan činilac nemačke spoljne politike nakon Drugog svetskog rata. Nova istočna politika (*Neue Ostpolitik*), kreirana od strane socijaldemokrata, predstavlja njenu modifikovanu verziju, kako bi se napravila razlika u odnosu na politiku prema istočnom bloku, koja se primenivala tokom vlada pod vođstvom Hrišćansko-demokratske unije do 1969. godine.

stožera komunističkog sveta, nesumnjivo je bila vezana za evropski kontinent. Prosperitet i mir u čitavoj Evropi jedino se mogao ostvariti u čvrstoj kooperaciji sa Rusijom, nikako kroz oblik bilo kakve konfrontacije sa njom. Kako navodi nemački analitičar Štefan Majster, „nemačka politika prema Rusiji nakon 1991. godine predstavljala je reinterpetaciju politike 'približavanjem do promena', kao jedine koja je mogla ujedinjenje učiniti mogućim, zajedno sa osećajem zahvalnosti prema Rusiji za njeno prihvatanje nemačke reunifikacije. Ovi politički faktori, zajedno sa ekonomskim interesima, uticali su na formiranje post-unifikacione politike Nemačke prema Rusiji, u vidu 'promene kroz preplitanje' (Wandel durch Verflechtung), pristup koji je zasnovan na Ostpolitik“.³

Ogromno rusko tržište, zajedno sa tržištima drugih država bivšeg komunističkog bloka, nudilo je velike mogućnosti nemačkoj privredi za plasman njenih proizvoda. Završetkom hladnoratovskog sučeljavanja, sve države nekadašnjeg Varšavskog pakta krenule su sa uspostavljanjem tržišne privrede, tako da više nije bilo ideoloških podela među evropskim državama, a samim tim otvorene su mogućnosti za sveobuhvatnu ekonomsku saradnju na kontinentu. Takođe, imajući u vidu da Rusija obiluje prirodnim resursima, Nemačka je mogla svoje energetske potrebe da obezbedi kroz saradnju sa Rusijom, kao i da uzme učešća u upravljanju njenom resursnom politikom. Za rusku stranu, veoma je važan bio uvoz nemačkih tehnologija i kapitala, kako bi modernizovala svoju ekonomiju, koja je, zahvaljujući planskom konceptu upravljanja, gubila korak sa razvijenim tržišnim zapadnim ekonomijama.

Pored osećaja zahvalnosti za doprinos Rusa nemačkom reujedinjenju, kao i ekonomskih interesa, bili su prisutni i drugi razlozi da SR Nemačka, u periodu nakon raspada SSSR-a, ima blagonaklon stav u pogledu razvijanja sveobuhvatnih odnosa između EU i Rusije. Među Nemcima je bio raspostranjen osećaj krivice za zločine koje je počinio nacistički režim tokom Drugog svetskog rata nad Rusima. Samim tim, najbolji način da se ublaži osećaj krivice, bio je u tome da SR Nemačka bude zagovornik dobrih odnosa između Rusije i Evropske unije, kao i da pruži značajan doprinos u demokratizaciji ruskog društva, koje se, nakon više od sedam decenija komunizma, suočavalo sa kompletnom tranzicijom svojeg društva. Ove dve države, kao evropski divovi, u prošlosti su često ostvarivale uspešnu saradnju, iako dva velika sukoba u prethodnom veku utiču na formiranje naših stavova o konstantno međusobno suprostavljenim odnosima nemačkog i ruskog naroda.

Ton skladnim odnosima između SR Nemačke i Ruske Federacije, tokom devedesetih godina 20. veka i početkom 21. veka, davali su srdačni odnosi lidera dveju država. Nakon povlačenja Gorbačova i dezintegracije Sovjetskog Saveza, kormilo ruske države preuzeo je Boris Jelcin koji je, po rečima nemačkog kancelara Kola, bio „veliki državnik i prijatelj Nemaca“.⁴ Kol i drugi nemački

³ Meister Stefan (2014): „Reframing Germany's Russia Policy – and Opportunity for the EU“, European Council on Foreign Relations, April 2014, 2.

⁴ „Reakcije nemačkih političara na smrt Borisa Jeljcina“, Deutsche Welle. Dostupno na: <http://www.dw.com/sr/reakcije-nemačkih-političara-na-smrt-borisa-jeljcina/a-2661548>

političari naglašavali su Jeljcinovu zaslugu u procesu povlačenja ruskih vojnika iz Nemačke, u skladu sa odredbama iz „Ugovora o konačnom rešenju u vezi sa Nemačkom“ (Vertrag über die abschließende Regelung in Bezug auf Deutschland)⁵, koje su nalagale da sovjetske trupe napuste istočnonemačke teritorije do kraja 1994. godine.

2. Nemačko-ruski odnosi tokom prva dva Putinova predsednička mandata na čelu Ruske Federacije

Već vremešnog i bolesnog Jeljcina, zamenio je Vladimir Putin na čelu Ruske Federacije. Jeljcin je dao ostavku 31. decembra 1999. godine, pri čemu je Putin od tog datuma do 7. maja 2000. godine, bio na poziciji vršioca dužnosti predsednika, nakon čega je, zahvaljujući ubedljivoj pobedi na predsedničkim izborima, izabran za predsednika Ruske Federacije. Prethodno je Putin, odlukom Jeljcina, postavljen za premijera RF, u avgustu 1999. godine. Na predsedničkim izborima, održanim 26. maja 2000. godine, Putin je sa osvojenih 52,94 % glasova, trijumfova u prvom krugu. Promene su se odigrale i na čelu SR Nemačke. Na parlamentarnim izborima 1998. godine, partija kancelara Kola Hrišćansko-demokratska Unija doživela je težak poraz. Vladu predvođenu CDU-om zamenila je koalicija socijaldemokrata i zelenih pri čemu je premijer Donje Saksonije, socijaldemokrata Gerhard Šreder, postao 37. kancelar SR Nemačke.

U prvim godinama državnčkog dueta Putin-Šreder, načinjeni su ozbiljni koraci ka unapređenju odnosa između dveju država. Samo godinu dana od kada je Putin pobedio na predsedničkim izborima, na inicijativu ruskog predsednika i nemačkog kancelara, formiran je Peterburški dijalog, kao diskusioni forum koji je imao za cilj unapređenje nemačko-ruske saradnje na polju civilnog društva. Prvi Peterburški dijalog, na temu „Rusija i Nemačka na pragu 21. veka – jedan pogled u budućnost“, održan je u Sankt Peterburgu u periodu od 8. do 10. aprila 2001. godine. Zajedno sa forumom Nemačka-Rusija, osnovanim 1993. godine, Peterburški dijalog organizovao je brojne seminare u oblastima poput prava, malih i srednjih preduzeća i drugih, na kojima su učešće uzimali eksperti obe države. Njegov značaj je u tome što predstavlja mesto susreta, na kome političari i privrednici dveju država, mogu diskutovati o realizaciji brojnih projekata.⁶

Odnosi Nemačke i Ruske Federacije, tokom pomenutog perioda, nadilazili su koncept „Nove istočne politike“, koncipiran na korektnim bilateralnim odnosima između dveju država. Na osnovu mnogo parametara, Nemačka je

(01.06.2017.)

⁵ Tekst ugovora videti u: "Vertrag über die abschließende Regelung in Bezug auf Deutschland", Chronic der Mauer.

⁶ Više o istorijatu i radu Peterburškog dijaloga i Foruma Nemačka-Rusija videti u: Deutsch-Russisches Forum, <http://www.deutsch-russisches-forum.de>

bila privilegovani partner Rusije u Evropi, a odnosi dveju država poprimili su oblik strateškog partnerstva. Šreder, i sam pripadnik socijaldemokrata, koje su kreirale politiku otopljanja u odnosima između SR Nemačke i komunističkog bloka, unapredio je saradnju dveju država i na međunarodnom planu, donoseći krupne spoljnopolitičke odluke koje su bile na liniji Kremlja. Posebno upečatljiv bio je primer Iraka, kada su obe države zauzele čvrst stav u protivljenju vojnoj intervenciji pod američkim vođstvom u Iraku 2003. godine. Ova odluka izazvala je veliki šok u američkoj administraciji i javnom mnjenju. „Istorijski, to je bila najdublja podela zabeležena između Bele kuće i bilo kojeg post-ratnog nemačkog kancelara – suprostavljajući socijaldemokratu Gerharda Šredera protiv konzervativca Džordža Vokera Buša“.⁷

Zenit nemačko-ruskih odnosa, tokom ere Putina i Šredera, dostignut je potpisivanjem ugovora o izgradnji gasovoda „Severni tok“ (North European Gas Pipeline). Naime, 8. septembra 2005. godine, predstavnici ruske gasne kompanije Gazprom, kao i predstavnici nemačkih gasnih kompanija BASF i E.ON. obavezali su se da će izgraditi gasovod koji povezuje Rusiju i Zapadnu Evropu ispod Baltičkog mora. Gasovod je svečano otvoren 8. novembra 2011. godine, a njegov veliki značaj ogleda se u tome da je „Moskva postala manje zavisna od tranzitnih ruta preko Ukrajine, Belorusije i Poljske, a da stari kontinent neće trpeti, tokom zime, zbog blokada u snabdevanju kao u prošlosti“.⁸ Gasovod Severni tok, dug 1.244 kilometara, predstavlja najduži cevovod ispod mora na svetu.

Posle odlaska sa pozicije nemačkog kancelara 2005. godine, Šreder je nastavio da održava tesne odnose sa Kremljom. Kritike na njegov račun su posebno došle do izražaja prilikom eskalacije ukrajinske krize, pri čemu je zastupao stavove da je nametanje sankcija Rusiji pogrešna politika i da se jedino u saradnji sa njom kriza može rešiti. Imajući u vidu da, je kao predsednik Upravnog odbora Severnog toka primao godišnju apanažu od 250.000 evra, Šreder je bio „žigosan“ od strane pojedinih nemačkih medija i političara kao ruski lobista.⁹ Takođe, Šreder je optuživan da je, tokom sedam godina svog kancelarskog mandata, pitanja demokratije i poštovanja ljudskih prava u ruskom društvu, podredio ekonomskim interesima u odnosima sa Ruskom Federacijom. Oštrica kritike nemačke vlade, po pitanju ispoljavanja autoritarnih tendencija u ruskom društvu, otupela je u pomenutom periodu.

⁷ Dettke Dieter, “The Iraq War and the Future of German Foreign and Security Policy”, Reviewed by Will Fleeson, The European Institute. Dostupno na: <http://www.european-institute.org/index.php/93-european-affairs/february--march-2010> (03.06.2017.)

⁸ Štavljanin Dragan, “Pušten u rad “Severni tok: Ruski gas krenuo direktno ka Evropi“, Radio Slobodna Evropa. Dostupno na: http://www.slobodnaevropa.org/a/pusten_u_rad_gasovod_severni_tok/24384919.html (05.06.2017.)

⁹ Videti više o odnosu Šredera prema Rusiji i o njegovim ličnim odnosima sa Putinom u: “Šreder na udaru zbog Putina“, B92. Dostupno na: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2014&mm=03&dd=27&nav_category=78&nav_id=829478 ; Ivanji Andrej, “Strah od nezamislivog koje smo doživeli“, Vreme br. 1249, 11. decembar 2014. Dostupno na: <http://www.vreme.co.rs/cms/view.php?id=1252168>

Kada je Angela Merkel nasledila Šredera i stupila na poziciju kancelara SR Nemačke 2005. godine, očekivalo se da će nova vlada hrišćanskih-demokrata i socijaldemokrata nastaviti politiku prethodne vlade po pitanju odnosa sa Rusijom, u skladu sa tradicionalnim postulatima „Nove istočne politike“. Prva kancelarka u istoriji Nemačke je, za razliku od svog prethodnika, bila glasnija u kritikama po pitanju razvoja demokratije i stanja ljudskih prava u ruskom društvu. Ipak, vođena real-politikom, nemačka kancelarka nije se odlučivala na bilo kakvo kažnjavanje Rusije ili njenih lidera, štiteći prevashodno nemačke privredne interese. „Merkelova je bila jedini politički lider spreman da iskreno razgovara sa Putinom o ljudskim pravima i slobodama, ali je bila primorana političkom nužnošću da ublaži svoju kritiku“.¹⁰

Sa aspekta međunarodnih odnosa, „velika koalicija“ uvažavala je interese Rusije, nastojeći da vodi izbalansiranu spoljnu politiku. Kako je ministarstvo spoljnih poslova, na čijem se čelu nalazio Frank-Valter Štajnmajer, koji je važio za čoveka od Šrederevog poverenja, bilo u rukama socijademokrata, koje su tradicionalno naginjale ka dobrim odnosima sa Rusijom, nije se mogla očekivati radikalna promena nemačke spoljne politike prema Rusiji. Na NATO samitu, koji je održan u Bukureštu u aprilu 2008. godine, SR Nemačka izrazila je protivljenje prijemu Ukrajine i Gruzije u redove NATO saveza, svesna u kojoj meri bi takva odluka mogla uznemiriti Rusiju, rizikujući da ugrozi bezbednost na evropskom kontinentu. Takođe, kancelarka Merkel podržala je nameru NATO-a da na tlu Evrope izgradi raketni odbrambeni sistem, uz komentar „da SAD treba da značajnije sarađuju sa Rusijom po ovom pitanju“.¹¹

3. Kadrovska vrteška u Kremlju

Kako se bližio kraj drugog predsedničkog mandata Putinu, imajući u vidu da po ruskom Ustavu jedna ličnost može najviše dva puta uzastopno da obavlja dužnost predsednika, vladajuća Jedinствена Rusija i aktuelni predsednik Putin odlučili su da na predsedničkim izborima održanim 2008. godine podrže Dmitrija Medvedeva, dotadašnjeg zamenika ruskog premijera i člana Putinovog „sanktpeterburškog“ tima. Na predsedničkim izborima održanim 2. marta 2008. godine, Medvedev je ostvario ubedljivu pobedu, osvojivši više od 70 % glasova. Nakon polaganja svečane zakletve, Medvedev je za predsednika Ruske Federacije inaugurisan 7. maja 2008. godine.

Samo nekoliko dana nakon pobeđe Medvedeva na predsedničkim izborima, nemačka kancelarka Merkel je 8. marta 2008. godine načinila posetu Moskvi, sa namerom da ohrabri novog predsednika za zauzimanje drugačijeg političkog

¹⁰ Forsberg Tuomas (2016): “From Ostpolitik to ‘frostpolitik’? Merkel, Putin and German foreign policy towards Russia”, *International Affairs* 92(1), Chatham House, 24.

¹¹ Ibid. 25.

kursa. Kako tokom Putinovog predsedničkog mandata, Merkelova nije bila impresionirana stanjem demokratije i ljudskih prava u Rusiji, izborom Medvedeva za novog predsednika, koji je u zapadnim krugovima važio za liberalnijeg političara u odnosu na svog prethodnika, na strani Nemačke javila se nada da će po tom pitanju rusko društvo napraviti određene pomake. Odlazeći ruski predsednik Putin upozorio je zapadne partnere, u fazi primopredaje vlasti svom nasledniku Medvedevu, da se osnovne konture ruske unutrašnje i spoljne politike neće promeniti sa novim predsednikom: „Medvedev nije manji ruski nacionalista, u dobrom smislu te reči, nego što sam ja, niti mislim da će partnerstvo s njim biti jednostavnije“. ¹²

U jesen 2008. godine pokrenuto je nemačko-rusko „Partnerstvo u modernizaciji“ (German–Russian „modernization partnership“), u svetlu nadogradnje bilateralnih odnosa dveju država. Kako odnosi Nemačke i Ruske Federacije prevazilaze opsege ekonomije i tiču se političkih, bezbednosnih, kulturno-obrazovnih i ostalih aspekata, namera programa „Partnerstvo u modernizaciji“ bila je da se razgranati bilateralni odnosi dodatno prodube. Inicijativa je obuhvatala transfer znanja, zajedničke projekte, radionice i seminare u oblastima kao što su: zdravstvena politika i demografija, energetska efikasnost, infrastruktura, obrazovanje i istraživanje, kao i pravna saradnja. Važna stavka partnerstva bila je posvećena ekonomiji. Nemački ekonomisti smatraju da „ovakav vid saradnje pomaže da Rusija modernizuje i diverzifikuje svoju ekonomiju i podstakne rast malih i srednjih preduzeća u Rusiji“. ¹³ Po njihovom mišljenju, procesi poput rasta stranih investicija, kao i liberalizacije i privatizacije, predstavljaju neophodne korake ka modernizaciji ruske ekonomije.

Nemačko-rusko partnerstvo u modernizaciji poslužilo je kao model EU ka produblivanju odnosa sa Ruskom Federacijom. Tokom održavanja 24. samita EU-Rusija u Stokholmu, u novembru 2009. godine, tadašnji predsednik Evropske komisije Žoze Barozo, zajedno sa ruskim predsednikom Medvedevim, predložio je formiranje Partnerstva u modernizaciji između EU i Rusije. Sledeći samit EU-Rusija, koji je održan u Rostovu na Donu u Rusiji, a koji je trajao u periodu od 31. maja do 1. juna 2010. godine, rezultirao je usvajanjem „Zajedničke izjave o partnerstvu za modernizaciju“ (Joint Statement on the Partnership for Modernization), kroz koju su dve strane zvanično obznanile partnerstvo. Obe strane su prolazile kroz specifičan razvoj situacije, u momentu usvajanja pomenute izjave. EU je tek počinjala sa implementacijom Lisabonskog ugovora ¹⁴, koji je doneo novu insti-

¹² “Dealing with Medvedev Won’t be Easier, Putin Warns Merkel“, Deutsche Welle. Dostupno na: <http://www.dw.com/en/dealing-with-medvedev-wont-be-easier-putin-warns-merkel/a-3178031> (07.06.2017.)

¹³ Meister Stefan, 2.

¹⁴ Lisabonski ugovor stupio je na snagu 1. decembra 2009. godine. Ugovor je zamenio Evropski ustav, koji je odbačen na referendumima u Francuskoj i Holandiji 2005. godine. Ugovorom je izvršena reorganizacija evropskih institucija, uključujući uvođenje funkcije predsednika Evropskog saveta i šefa diplomatije EU (Visoki predstavnik za spoljnu politiku i bezbednost). Takođe, ugovorom je ojačana uloga evropskog parlamenta u zakono-

tucionalnu strukturu unije, dok je Rusija nastojala da ostvari što više napretka u modernizaciji društva, koja je zauzimala visoko mesto na njenoj političkoj agendi.

Nakon parlamentarnih izbora u SR Nemačkoj, koji su održani 27. septembra 2009. godine, Angela Merkel reizabrana je za nemačkog kancelara. Vladajuću većinu je njena CDU, koja na izbore tradicionalno izlazi u koaliciji sa „sestrinskom“ Hrišćansko-socijalnom unijom Bavarske formirala sa liberalima, dok su se socijaldemokrate, ovaj put, preselile u opozicioni tabor. Umesto socijaldemokrate Štajnmajera, na čelu ministarstva spoljnih poslova našao se vođa liberala, Guido Vestervele.

Tokom drugog kancelarskog mandata Merkelove, sa nemačke strane upućivano je mnogo oštrijih tonova u pogledu saradnje sa Ruskom Federacijom, za razliku od prethodnog perioda ispunjenog velikim očekivanjima. Merkelova se mnogo češće sastajala sa predsednikom Medvedevim nego sa Putinom, koji je u novoj administraciji obavljao dužnost premijera. Na taj način, nemačka kancelarka želela je da pošalje poruku da nije bila zadovoljna Putinovim vođenjem države, koje je, po njenom mišljenju, imalo autoritarnu crtu, dok je od novog predsednika očekivala mnogo više napora usmerenih ka modernizaciji i demokratizaciji ruskog društva. U koalicionom sporazumu, koji su potpisale vladajuće stranke prilikom formiranja nove nemačke vlade, čiji je naziv bio „Rast, obrazovanje i kohezija“, Rusija se na 134 strane pominje samo osam puta, što je ispod nivoa za odnose dveju država, koji su označavani kao strateški. Kako stoji u dokumentu, vladajuća većina posmatra Rusiju „kao važnog partnera u savladavanju regionalnih i globalnih izazova. Takođe, vlada će podržati „nastavak modernizacijskog kursa Rusije, kao i smanjenje deficita u oblasti ljudskih prava, demokratije i vladavine prava“.¹⁵ Nedovoljno za odnos strateškog partnerstva, dovoljno za saradnju Nemačke, kao i sa ostalim rastućim svetskim ekonomijama.

4. Povratak Putina na poziciju predsednika Ruske Federacije

Naredni predsednički izbori u Rusiji doneli su „hladan tuš“ nemačkom i evropskom političkom establišmentu, kao i većini javnog mnjenja. Kao i pre četiri godine, i ovaj put je, u vrhu ruske administracije, između dvojice vodećih ruskih političara izvršena „rokada“. Aktuelni predsednik Medvedev i vladajuća Jedinствена Rusija su na izborima podržale Putina. Na izborima, koji su održani 4. marta 2012. godine, Vladimir Putin ostvario je ubedljivu pobedu u prvom krugu, osvojivši pri tom 63,7 % glasova. Povratak na njihove stare pozicije, u mnogim krugovima na Zapadu, protumačen je kao deo dogovora unutar

davnom procesu, kao i utvrđena kvalifikovana većina u savetu EU. EU je stupanjem na snagu ovog akta stekla međunarodni pravni subjektivitet.

¹⁵ *Wachstum. Bildung, Zusammenhalt*, Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und FDP, 17. Legislaturperiode, Dostupno na: https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Downloads/DE/Ministerium/koalitionsvertrag.pdf?_blob=publicationFile (09.06.2017.)

ruske političke elite, kako bi Ruska Federacija sačuvala kontinuitet unutrašnje i spoljne politike, sa Putinom kao neprikosnovenom političkom figurom. Kancelarka Merkel bila je razočarana, imajući u vidu da je očekivala da će se sa Medvedovim, kao liberalnijim predsednikom, Rusija više približiti EU u kontekstu razvoja svojeg društva po ugledu na zapadni sistem vrednosti. Povratak Putina u Kremlj je, ako ne skroz razvejabo, onda svakako umanjio takve nade.

Nezadovoljstvo kadrovskim promenama u Kremlju, kao i iskazivanjem autoritarnih tendencija u ruskom društvu, dovelo je do usvajanja rezolucije u nemačkom Bundestagu, u kojoj se izražava „velika zabrinutost da, od kada je predsednik Vladimir Putin povratio svoju funkciju, zakonodavne i pravne mere koje su preduzete u Rusiji su u potpunosti usmerene ka produbljivanju kontrole nad građanskim aktivistima, kriminalizaciji kritičkog angažovanja, kao i suprotstavljanju bilo kakvom angažovanju protiv vlade“.¹⁶ Rezolucija u nemačkom Bundestagu usvojena je 9. novembra 2012. godine, i to glasovima vladajuće koalicije, dok su socijaldemokrate i levičari bili uzdržani. Nemački parlamentarci su kroz rezoluciju, uputili nemačkoj vladi sedamnaest predloga u pogledu dalje saradnje sa Rusijom, a najvažnije odredbe sastojale su se u tome da nemačka vlada treba da vrši pritisak na rusku vladu da proces modernizacije ruskog društva ne bude samo limitiran na ekonomsku i tehnološku komponentu, već i da obuhvata podsticanje demokratskih i emancipatorskih procesa. Takođe, od Rusije se očekivalo manje etatizma u ekonomiji i socijalnoj politici.

Tako sročena rezolucija, u pogledu nemačko-ruskih odnosa, imala je svoju predistoriju. Kako primećuje Hans Adomajt, nemački politički analitičar, rezolucija je predstavljala odgovor na značajnu promenu ruske spoljnopolitičke paradigme, najavljene još u jesen 2011. godine, kao i na masovne proteste, koji su održani u Moskvi nakon parlamentarnih izbora 4. decembra iste godine.¹⁷ Naime, 4. oktobra 2011. godine, Putin je, tada još kao premijer, u poznatom dnevnom listu „Izvestia“, u članku objavljenom pod naslovom „Novi integracioni projekat za Evroaziju – Danas je rođena budućnost“, najavio projekat stvaranja Evroazijske unije, koja bi predstavljala srž buduće ruske spoljne politike. Ovim tekstom Putin je zapravo započeo predsedničku kampanju, postavljajući cilj da se čitav projekat završi do kraja 2024. godine, odnosno do perioda isteka njegova nova dva predsednička mandata, na koja po ruskom Ustavu ima pravo. Putinov predlog predstavljao je dalju razradu ideja koje su lansirane 12. maja 2011. godine, na međudržavnom sastanku Evroazijske ekonomske zajednice (Eurasian Economic Community), koju su činile Rusija, Belorusija, Kazahstan, Kirgistan, Tadžikistan i Uzbekistan, a koji je održan u Minsku.¹⁸

¹⁶ *Durch Zusammenarbeit Zivilgesellschaft und Rechtsstaatlichkeit in Russland Stärken*, Deutscher Bundestag Drucksache 17/1132717. Wahlperiode, Antrag der Fraktionen der CDU/CSU und FDP.

¹⁷ Adomeit Hannes (2015): „German-Russian Relations: Change of Paradigm versus Business as Usual“ *Note du Cerfa* 120, Study Committee for Franco-German Relations, 10.

¹⁸ Ideju o formiranju Evroazijske unije prvi je predložio predsednik Kazahstana Nursultan Nazarbajev (Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев), u govoru na moskovskom univerzitetu

Za nemačku vladu i analitičare ovakav razvoj događaja predstavljao je radikalna zaokret u spoljnoj politici Ruske Federacije, tako da su „saradnja i partnerstvo sa Evropskom unijom stavljeni u drugi plan u svetlu pokušaja da se stvori Evroazijska unija“.¹⁹ Samim tim, po njihovom mišljenju, liberalne snage će biti potisnute od strane konzervativnih krugova u ruskom društvu, što će se neminovno odraziti na modernizacijske tokove Rusije, kao i na stepen saradnje sa EU. Takođe, pojavila se i bojazan da bi Rusija mogla krenuti sa obnovom svojevrsnog „sovjetskog carstva“, odnosno pokušati da države u neposrednom susedstvu uvuče u svoju interesnu sferu, koristeći, pre svega, svoje ekonomske i energetske poluge. Na taj način bi i evropski projekat Istočnog Partnerstva²⁰ doživeo krah. Strategija vezivanja Rusije za Zapad bila je na velikim iskušenjima.

Period nakon usvajanja pomenute rezolucije bio je obeležen oštrim izjavama sa obe strane. Ruski predstavnici odbili su bilo kakvu komunikaciju sa Andreasom Šokenhofom, specijalnim izaslanikom nemačke vlade za Rusiju, koji je bio jedan od inspiratora rezolucije donete novembra 2012. godine. Šokenhof je bio prepoznatljiv po veoma oštrim kritikama na račun ruske vlade, u pogledu stanja ljudskih prava i demokratije. Slučajevi poput ruskog feminističkog benda „Pusi rajot“, položaja LGBT zajednice u ruskom društvu, kao i oštrog nadzora od strane ruske vlade nad nevladinim organizacijama, finansiranim iz inostranstva, uključujući i ogranke nemačkih NVO-a, dodatno su uticali na zahlađenje nemačko-ruskih odnosa.

Jesen 2013. godine bila je obeležena novim parlamentarnim izborima u Nemačkoj. Ovi izbori doneli su ponovno obrazovanje „velike koalicije“ između bloka CDU-CSU, predvođenog Merkelovom i socijaldemokrata, i to po treći put, nakon Drugog svetskog rata. Angela Merkel, zahvaljujući odličnom rezultatu koalicije na čijem je čelu bila, koja je sa osvojenih skoro 42 % glasova ostvarila svoj najbolji rezultat od 1990. godine, po treći put izabrana je za kancelara SR Nemačke. Socijaldemokrata Štajnmajer, nakon četiri godine odsustvovanja, vratio se na poziciju šefa diplomatije. Povratak Štajnmajera u ministarstvo spoljnih poslova, kao i postavljanje socijaldemokrate Gernota Erlera na mesto „prvog čoveka“ u

1994. godine, privržen pogledima velikog ruskog mislioca i Evroazijca Lava Gumiljeva. Evroazijska ekonomska unija je zvanično uspostavljena 1. januara 2015. godine, a čine je Rusija, Belorusija, Kazahstan, Kirgizija i Jermenija. Kandidat za članstvo u uniji je i Tadžikistan. Evroazijska ekonomska unija odobrila je pregovore o zoni slobodne trgovine sa Srbijom 31. maja 2016.

¹⁹ Ibid. 31

²⁰ Istočno Partnerstvo, kao deo evropske politike susedstva, uvedene 2004. godine, označava proces pružanja neophodne pomoći EU susednim državama u cilju modernizacije njihovih društava, kao i obezbeđenja stabilnosti na evropskom kontinentu. Program IP-a zvanično pokrenut je na samitu EU, Ukrajine, Jermenije, Belorusije, Azerjberdžana, Moldavije i Gruzije 2009. godine u Pragu. Više o Istočnom Partnerstvu videti u: Jović-Lazić Ana (2009): „Istočno Partnerstvo Evropske Unije“, Evropsko zakonodavstvo, God. VIII, br. 29-30, Institut za međunarodnu politiku i privredu, 137-144.

odnosima sa Rusijom, umesto Šokenhofa, označenog od strane Kremlja „nepoželjnom osobom“, predstavljali su „signal da Nemačka neće napustiti osnovnu liniju kooperativne Ostpolitik prema Rusiji“. ²¹ U koalicionom sporazumu, koji je prethodio formiranju kancelarskog kabineta, čitav jedan deo bio je posvećen Rusiji. U tom delu bila je naglašena tradicija dobrih bilateralnih odnosa dveju država.

5. Spoljnotrgovinska i investiciona saradnja između SR Nemačke i Ruske Federacije

Spoljnotrgovinska saradnja između dveju država određena je činjenicom da je Nemačka članica EU. Budući da je članica EU, nemačka vlada ne može da pregovara samostalno o Sporazumima o slobodnoj trgovini sa partnerima izvan EU. EU je odgovorna za trgovinsku politiku svojih država članica, u čije ime pregovore obavlja Evropska komisija. Ekonomski odnosi EU i RF regulisani su Sporazumom o partnerstvu i saradnji iz 1997. godine. Nemačka, kao i EU, bile su zagovornice priključenja Rusije Svetskoj trgovinskoj organizaciji, koje je formalizovano 22. avgusta 2012. godine. Rusija predstavlja trećeg trgovinskog partnera EU, dok EU zauzima prvo mesto na listi ruskih spoljnotrgovinskih partnera.²² Pregovori o novom EU-RF sporazumu započeti su 2008. godine, ali su obustavljeni 4 godine kasnije usled nedostatka napretka na polju usaglašavanja stavova u pogledu trgovinskog i investicionog dela sporazuma. Imajući u vidu aktuelne političke odnose na relaciji EU-RF, kao i kritike sa evropske strane upućene Rusiji u pogledu neispunjavanja određenih obaveza koje je na sebe preuzela članstvom u STO-u, zaključenje novog sporazuma za sada se ne nazire.

Prema podacima nemačke statističke službe Destatis, prikupljenim za 2016. godinu, Rusija je predstavljala 13. spoljnotrgovinskog partnera Nemačke (16. mesto u izvozu, 13. mesto u uvozu).²³ Ukupna spoljnotrgovinska razmena između dveju država tokom 2016. godine iznosila je 51 milijardu evra. Na strani nemačke zabeležen je deficit u iznosu od 5 milijardi €, zahvaljući činjenici da Nemačka veliki deo svojih energetske potreba i sirovina podmiruje uvozom iz Rusije. RF uglavnom izvozi u Nemačku naftu i gas, kao i metalske proizvode. Poslednjih godina primetan je trend da se smanjuje zavisnost Nemačke od uvoza gasa iz RF, koja je, uprkos prisutnim tendencijama, i dalje velika. Dok je 2000. godine ruski gas podmirivao 44.6 % potreba nemačke industrije i stanovništva, u 2010. godini je ta brojka iznosila 37.8 %. Godine 2013. RF podmirivala je 38.7 % nemačkih

²¹ Forsberg Tuomas 28.

²² "Countries and regions, Russia", European Commission. Dostupno na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/russia/> (12.07.2017.)

²³ Ranking of Germany's trading partners in foreign trade, Statistisches Bundesamt. Dostupno na: https://www.destatis.de/EN/FactsFigures/NationalEconomyEnvironment/ForeignTrade/Tables/OrderRankGermanyTradingPartners.pdf?__blob=publicationFile (10.07.2017.)

potreba, a tokom 2014 i 2015. godine otprilike trećina nemačkog uvoza gasa poticala je iz RF.²⁴ Tokom 2016. godine, zahvaljujući niskim cenama nafte, nemačka je uvezla za oko 10 % više ruskog gasa u odnosu na prethodnu godinu, s obzirom na to da se dugoročne cene Gaspromovih isporuka formiraju na osnovu kretanja cena nafte na svetskom tržištu.²⁵ Ipak, za očekivati je da će Nemačka biti i dalje zavisna od ruskog gasa, imajući u vidu energetska transformaciju koja se odvija u njoj, a koja predviđa da do 2022. godine svih 8 nemačkih nuklearnih elektrana prestanu sa radom. Savezna vlada postavila je ambiciozan cilj koji nalaže da se do sredine veka većina energije dobija iz obnovljivih izvora energije. Nemačka se kreće putanjom koja ima za cilj dugoročno restruktuiranje njenog energetskog sektora. Do momenta do kada će Nemačka dobijati većinu energije iz obnovljivih izvora, ruski gas biće veoma važan u pogledu rada gasnih stanica. Najveće uvoznike ruskih proizvoda u Nemačkoj predstavljaju ogromne kompanije koje za potrebe svoje proizvodnje uvoze energetske resurse i sirovine iz Rusije. U skladu sa tim, svega 1 % nemačkih kompanija uvozi iz Rusije.²⁶

Najvažniji izvozni proizvodi Nemačke u RF su motorna vozila, hemijski proizvodi, farmaceutski, mašinski i elektronski proizvodi, kao i poljoprivredni proizvodi. Dominacija visokotehnoških proizvoda u strukturi nemačkog izvoza na rusko tržište svedoči o tome da nemačke kompanije predstavljaju važnog snabdevača ruske privrede tehnologijama, neophodnim u svetlu modernizacije ruske privrede.²⁷ Kako se ruska privreda nalazi u fazi modernizacije i nastoji da umanjí zavisnost od „naftne i gasne igle”, kao simbola privrede koja najveći deo izvoznih prihoda ostvaruje izvozom prirodnih resursa, tako će i u narednom periodu ruska privreda biti oslonjena na uvoz nemačkih tehnologija.

Prema podacima nemačkog Ministarstva spoljnih poslova, blizu 5. 200 nemačkih kompanija posluje na teritoriji Ruske Federacije.²⁸ Nemačke kompanije koje posluju na ruskom tržištu učestvuju u proizvodnji robe vredne 40 milijardi evra, zapošljavajući 120. 000 radnika.²⁹ Njihovo poslovanje odvija se na teritoriji

²⁴ Bundesamt für Wirtschaft und Ausfuhrkontrolle, Dostupno na: <http://www.bafa.de/bafa/de/energie/erdgas/energieinfo/index.html> (07.07.2017.)

²⁵ "Russia: Gazprom declares exports to Germany attain record high in 2016", Energy Market, 17.01.2017. Dostupno na: <http://www.energymarketprice.com/energy-news/russia-gazprom-declares-exports-to-germany-attain-record-high-in-2016> (15.07.2017.)

²⁶ Károly Grüber, Tamás Vaszari (2016): *The Development and Direction of Russo-German Political and Economic Relations after 1990*, Institute for foreign affairs and trade, Budapest, 11.

²⁷ Popławski Konrad (2013): *Chasing Globalisation: Germany's Economic Relations with BRIC Countries*, OSW Studies, Warsaw, 49.

²⁸ "Beziehungen zu Deutschland", Auswärtiges Amt. Dostupno na: http://www.auswaertiges-amt.de/DE/Aussenpolitik/Laender/Laenderinfos/RussischeFoederation/Bilateral_node.html (08.07.2017.)

²⁹ Khoroshun D. Nikita (2014): "Geo-economic Interests of Russia and Germany in the Field of Industry", *Asian Social Science* Vol 11 No 6, 122.

osamdeset i jednog, od ukupno 83 ruska teritorijalna entiteta. Trećina nemačkih kompanija registrovana je u Moskvi. Zahvaljujući naporima ruske vlade, koja nastoji da stvaranjem boljeg poslovnog ambijenta i druge delove države otvori za nemačka ulaganja, prisutan je trend da se nemački industrijalci odlučuju i za ulaganja u periferne delove Rusije, poput Dagestana, Tjemena, Kaluge, Tatarstana i Baškirije. Rusija zauzima 16. mesto na listi država primalaca nemačkog kapitala, pri čemu su nemačke kompanije uložile više od 20 milijardi evra u Rusiju.³⁰ Najpoznatije nemačke kompanije koje posluju u RF su Adidas, BASE, E.ON, Simens, Folksvagen i Henkel. Uoči Zimskih olimpijskih igara koje su održane u februaru 2014. godine u ruskom Sočiju, više od 100 nemačkih kompanija učestvovalo je u izgradnji brojnih građevinskih, turističkih i infrastrukturnih projekata. Prema mišljenju predstavnika nemačke privredne komore u Rusiji, najveću prepreku njihovom poslovanju predstavljaju nemodernizovan birokratski aparat, kao i izražene korupcionističke pojave u ruskom društvu i privredi. Nemački privrednici ispoljavaju nadu da će se, kao posledica članstva u STO-u, poslovna klima u Rusiji postepeno menjati na bolje.³¹

Za razliku od perioda, koji je bio obeležen dominacijom nemačkih investicija u RF, u poslednje vreme imamo tendenciju rasta ruskih investicija u Nemačkoj. U periodu od 2000. do 2010. godine, obim ruskih investicija uvećao se za pet puta, sa 567 miliona na 2.9 milijardi €. Zaključno sa avgustom 2013. godine, 2.534 kompanije u Nemačkoj imale su barem, po jednog ruskog akcionara. Najveći broj investicija odnosio se na sektor usluga, imajući u vidu da je ruska ekonomija tradicionalno orijentisana ka obezbeđivanju prirodnih sirovina i građevinskog materijala za nemačko tržište, tako da ove investicije pružaju značajnu pomoć u vidu poslovnih i menadžerskih konsultantskih aktivnosti, kao i u istraživanju i razvoju. Kako tvrdi Sofi Golinski, naučni saradnik Lajbnic Instituta za regionalnu geografiju u Lajpcigu, iako je nivo direktnih investicija u Nemačkoj još uvek niži nego nivo nemačkih investicija na ruskom tržištu, rastući broj i domašaj kompanija širom države sa ruskim akcionarima, predstavljaju znak sve većeg značaja ruskih direktnih investicija za nemačku ekonomiju.³² Nemačka kao atraktivna investiciona destinacija, čiji su sinonimi dobar poslovni ambijent i pravna sigurnost ulaganja, uz izuzetan geografski položaj, prepoznata je i od strane ruskog kapitala.

³⁰ Ibid.

³¹ Popławski Konrad, 57-58.

³² Golinski Sophie, "Russia increases business investments in Germany", thinkRussia, Dostupno na: <http://www.thinkrussia.com/global-outlook/russia-increases-business-investments-germany-infographic> (08.07.2017.)

6. Ukrajinska kriza kao veliki test u odnosima između SR Nemačke i Ruske Federacije

Ukrajinska kriza, koja je izbila 2014. godine, predstavljala je pravi test u odnosima između Nemačke i Ruske Federacije. Oči čitavog zapadnog sveta bile su usmerene ka nemačkoj kancelarki i njenoj vladi. Imajući u vidu narastajuću snagu Nemačke u okviru EU, kao i činjenicu da su njeni bilateralni odnosi sa Rusijom poslužili kao modus za uspostavljanje partnerstva između EU i Rusije, Nemačka se od svih članica evropskog bloka našla u najdelikatnijoj situaciji. Kako se radilo o najdubljoj krizi u odnosima između Zapada i Rusije od završetka Hladnog rata, po mišljenju Tuomasa Forsberga, finskog profesora međunarodnih odnosa, „za Nemačku je kriza predstavljala test gde leži njena lojalnost. Da li je deo Zapada, ili ima poseban odnos sa Rusijom?“³³

Nemačka je oštro osudila pripajanje Krima Ruskoj Federaciji, ocenivši da se radi o drastičnom kršenju međunarodnog prava, dok je rusku politiku opisala „kao povratak razmišljanju o sferama uticaja iz 19. veka“. Imajući u vidu čvrstu ukotvorenost Nemačke u evroatlantske strukture nakon Drugog svetskog rata, realno je bilo očekivati da se najmnogoljudnija članica EU, u ukrajinskoj krizi, svrsta uz zapadni blok. Iako je deo ruskog javnog mnjenja očekivao da bi Nemačka mogla da se uzdrži od pridruživanja sankcijama Rusiji, čime bi supremacija atlantičkih struktura nad EU, koja je geopolitička konstanta od samih početaka evropske integracije, mogla biti dovedena u pitanje, pokazalo se da Nemačka svoju geopolitičku budućnost trenutno jedino vidi u okviru EU i NATO.

Imajući u vidu da su se moćna nemačka privredna udruženja, kao i značajan deo javnog mnjenja³⁴, protivili uvođenju sankcija Rusiji, pozivajući na znatno pomirljiviji stav prema njoj, odluka nemačkog rukovodstva bila je na još većim iskušenjima. Među nemačkim privrednim udruženjima najglasnije osude politici sankcija prema Rusiji dolazile su od strane moćnog Komiteta za istočne evropske ekonomske odnose. Predstavnici ovog komiteta ukazivali su na jake nemačke ekonomske interese u Rusiji, imajući u vidu veliki broj nemačkih kompanija koje posluju na teritoriji Ruske Federacije. Država sa više od 140 miliona potrošača i ogromnim energetske bogatstvom, u očima moćnih nemačkih privrednih udruženja, predstavlja odličnu poslovnu priliku, tako da su, gledajući njihovu poslovnu logiku, pitanja, poput nepovredivosti međunarodnih granica, igrala manje značajnu ulogu. Ipak, nepokolebiv stav nemačke vlade da istraje u uvođenju sankcija

³³ Forsberg Tuomas 28.

³⁴ Nemačko javno mnjenje se, nakon pripajanja Krima, protivilo uvođenju sankcija Ruskoj Federaciji. Početkom decembra 2014. godine, u Nemačkoj je preko 60 uglednih javnih ličnosti potpisalo apel u kome su upozorili na mogućnost izbijanja sukoba sa Rusijom, kao i da je neophodno bilo da se ispolji razumevanje ruske pozicije u ukrajinskoj krizi. Potpisnici peticije, među kojima su bili i nekadašnji kancelar Gerhard Šreder, poznati reditelj Wim Venders, kao i nekadašnji predsednik Roman Hercog, naveli su da Rusija pripada Evropi, kao i da Nemačka ima presudnu ulogu u očuvanju mira na kontinentu.

Rusiji, pokazao je primat politike nad ekonomijom u nemačkom društvu. Vremenom su i glasovi unutar nemačkih privrednih krugova, koji su zagovarali „mekšu“ politiku prema Rusiji utihnuli, nevoljno prihvatajući vladinu politiku. Kako ni ruska strana nije, po pitanju sankcija ostala dužna svojim zapadnim partnerima, nemački izvoz u Rusiju se tokom 2014. godine smanjio za petinu, pri čemu je blizu 20. 000 radnih mesta bilo ugroženo. Tokom 2015. godine, nemački izvoz se smanjio za četvrtinu. Posebnu štetu pretrpeli su bavarski privrednici, čiji se izvoz za Rusiju tokom 2015. godine smanjio za trećinu, pri čemu su izgubili 1.46 milijardi €. ³⁵ Tokom 2016. godine, nemački izvoz se smanjio za nešto više od 11,5 %. ³⁶ Do početka ukrajinske krize, više od 6. 100 nemačkih kompanija poslovalo je u Rusiji, tako da je dve godine kasnije njihov broj smanjen za nekih devet stotina.

Tabela br.1: Nemačko-ruska spoljna trgovina u periodu od 2011. do 2016. godine (iznosi su u milijardama evra)

Godina	Ukupan iznos	Izvoz	Uvoz
2011	75.4	34.5	40.9
2012	80.5	38.1	42.4
2013	76.5	36.1	40.4
2014	67.7	29.3	38.4
2015	51.5	21.7	29.8
2016	48	21.5	26.5

Izvor: Statistisches Bundesamt (Destatis),
Federal Ministry for Economic Affairs and Energy

Kako Adomajt ističe, „jedan od razloga zašto je, uprkos gundanju i primedbama, postojala opšta podrška za vladinu politiku sankcija je taj što je udeo Rusije u ukupnom nemačkom izvozu marginalan“. ³⁷ Rusija se ne nalazi u prvih 10 nemačkih izvoznih tržišta. 2013 godine nalazila se na 11. mestu, 2014. godine završila je na 13. mestu, 2015. na 15. mestu, dok je 2016. godine bila za još jedno mestu slabije plasirana u odnosu na prethodnu godinu. U ukupnom izvozu Nemačke tokom 2014. godine, na Rusiju je otpadalo 2.6 % (blizu 30 milijardi €) nemačkog izvoza. ³⁸ Ukupna spoljnotrgovinska razmena sa Rusijom, u iznosu od blizu 68 milijardi €, predstavljala je 3.3 % ukupne nemačke spolj-

³⁵ O uticaju sankcija na spoljnotrgovinsku razmenu Nemačke i Ruske Federacije videti u: “Rolling in the Deep: Anti-Russian Sanctions Stab German Business in Back“, Sputnik New. ; “German Businesses Call for End to Russian Sanctions After 20 Bln EUR Loss“, Sputnik News.

³⁶ Ranking of Germany’s trading partners in foreign trade.

³⁷ Adomeit Hannes, 17.

³⁸ *Facts about German foreign trade in 2014*, Federal Ministry for Economic Affairs and Energy, Berlin, May 2015.

notrgovinske razmene sa svetskim partnerima tokom 2014. godine, stavljajući Rusiju na 12. mesto. Tokom 2015. godine, udeo Rusije u ukupnom nemačkom spoljnotrgovinskom prometu se još više smanjio, stavljajući Rusiju na 13. mesto, iznoseći 2.4 %. S druge strane, Nemačka je tokom 2015. godine za Rusiju predstavljala trećeg izvoznog, a drugog uvoznog partnera. Kada se, primera radi, u obzir uzme činjenica, da je samo sa jednom od članica Višegradske grupe, i to Poljskom, Nemačka tokom 2015. godine ostvarila spoljnotrgovinsku razmenu u iznosu od 96 milijardi €, a da je, sa sve četiri države članice Višegradske grupe (Poljska, Češka, Slovačka i Mađarska), razmena tokom iste godine iznosila preko 240 milijardi €, evidentno je da, i pored gubitaka koje je režim sankcija naneo nemačkoj privredi, rusko tržište nema krucijalni značaj za nemačku privredu.³⁹

Tabela br. 2: Prvih 10 nemačkih izvoznih tržišta u periodu od 2014. do 2016. godine (iznosi su u milijardama evra)

2014		2015		2016	
Francuska	102	SAD	113	SAD	106
SAD	96	Francuska	103	Francuska	101
V. Britanija	84	V. Britanija	89	V. Britanija	86
NR Kina	74	Holandija	79	Holandija	78
Holandija	73	NR Kina	71	NR Kina	76
Austrija	56	Italija	58	Italija	61
Italija	54	Austrija	85	Austrija	59
Poljska	47	Poljska	52	Poljska	54
Švajcarska	46	Švajcarska	49	Švajcarska	50
Belgija	42	Belgija	41	Belgija	41

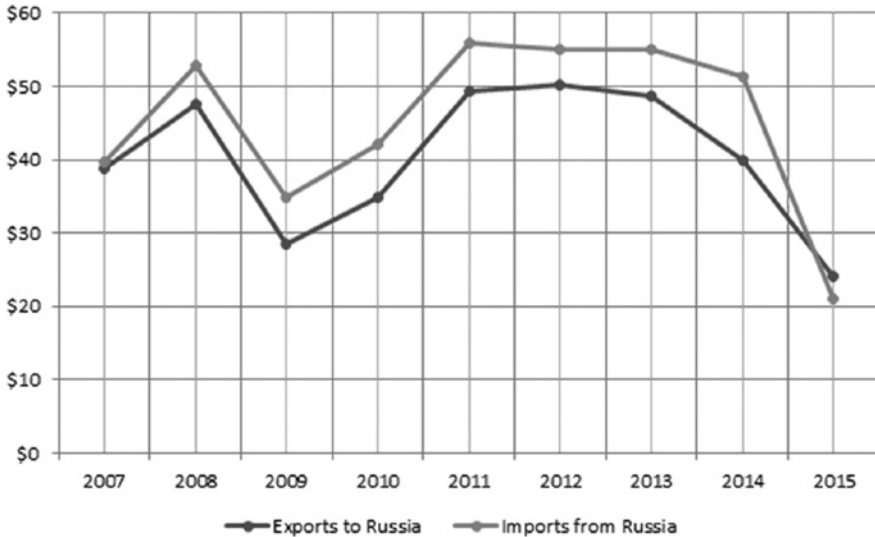
Izvor: Statistisches Bundesamt (Destatis),
Federal Ministry for Economic Affairs and Energy

Ipak, treba naglasiti da je ukupna spoljnotrgovinska razmena između dveju država počela kontinuirano da opada od 2012. godine, odnosno pre uvođenja zapadnih sankcija Rusiji. Pad cena sirovina na globalnom tržištu reflektovao se smanjenjem ruskog izvoza, dok je manjak strukturnih reformi neophodnih za popravljavanje poslovnog ambijenta ruske privrede uticao na pogoršanje ekonomskih performansi i rasta, što se odrazilo na smanjenje uvoza nemačkih proizvoda. Takođe, pad rublje uticao je na poskupljenje nemačkog uvoza, što je zajedno sa smanjenjem investicione aktivnosti i potrošnje uticalo na smanjenje obima nemačkog izvoza u Rusiju.⁴⁰

³⁹ *Facts about German foreign trade*, Federal Ministry for Economic Affairs and Energy, Berlin, June 2016.

⁴⁰ Károly Grúber, Tamás Vaszari, 12.

Grafik 1: Kretanje spoljnotrgovinske razmene između SR Nemačke i Ruske Federacije u periodu od 2007. do 2015. godine (iznosi su u milijardama \$)

Izvor: Russian exports (National Information Portal)

Početak 2017. godine doneo je pozitivne trendove u spoljnotrgovinskoj razmeni između dveju država. Prema podacima nemačke statističke službe, spoljnotrgovinska razmena je tokom prva dva meseca 2017. godine porasla za 37.3 % u odnosu na isti period prethodne godine, dostižući iznos od 9.5 milijardi €. Na osnovu analize nemačkih eksperata iz Nemačko-ruske privredne komore, ovaj rast se može pripisati oporavku ruske privrede, za koju se očekuje da posle dve godine recesionog perioda, ostvari u 2017. godini privredni rast od 1%, kao i stabilizaciji cena nafte na globalnom tržištu, čije se posledice reflektuju na jačanje ruskog izvoza u Nemačku. Ovi pozitivni trendovi uticali su da predstavnici 63 % aktivnih nemačkih preduzeća u Rusiji u nedavnoj anketi ispolje optimizam u pogledu rasta spoljnotrgovinskog prometa tokom 2017. godine.⁴¹

Nakon početka ukrajinske krize, koji je rezultirao značajnim redukovanjem broja nemačkih kompanija na ruskom tržištu, čini se i da u tom pravcu duvaju „novi, bolji vetrovi“. Na osnovu podataka Nemačko-ruske privredne komore, nemačke investicije su tokom prvih devet meseci 2016. godine dostigle iznos od 2 milijarde €, koliko su iznosile tokom čitave 2015. godine.⁴² Oporavak ruske pri-

⁴¹ "Deutscher Handel mit Russland boomt", Zeit Online, 4. Mai 2017. Dostupno na: <http://www.zeit.de/wirtschaft/2017-05/internationale-sanktionen-handel-deutschland-russland-2017> (09.07.2017.)

⁴² WSJ: sanctions will not prevent the German investment in Russia to break records", Cyplive. Dostupno na <http://en.cyplive.com/ru/news/wsj-sankcii-ne-meshayut-nemeckim-investiciyam-v-rossiyu-bit-rekordy.html> (09.07.2017.)

vrede utiče na nemačke i druge zapadne investitore da razmišljaju o većim ulaganjima u Rusiju. Tome treba dodati i nizak kurs rublje, koji cenu rada u Rusiji za strane investitore čini još povoljnijom. Takođe, ruska vlada nastoji da određenim stimulativnim paketima privuče potencijalne strane investitore, poput potpisivanja „specijalnog investicionog ugovora“, koji stranim kompanijama koje ulože više od 750 miliona rubalja (nešto iznad 11 miliona €) nudi brojne povlastice i status domaćeg proizvođača. Prva nemačka kompanija koja je potpisala takav ugovor je kompanija Claas KGaA mbH, koja je 2016. godine investirala 120 miliona € u fabriku poljoprivrednih mašina. Pregovori između ruske vlade i nemačkog auto-giganta Daimler AG o potpisivanju sličnog ugovora rezultirali su odlukom nemačke kompanije da uloži više od 250 miliona € u fabriku koja će blizu ruske prestonice proizvoditi putničke automobile marke Mercedes-Benc. Radi se o prvoj investiciji nekog zapadnog auto-giganta u Rusiju nakon 3 godine od uvođenja sankcija.⁴³

Jedan od razloga za eventualnu kolebljivost nemačke strane, po pitanju uvođenja sankcija Rusiji, smatralo se da bi moglo da predstavlja pitanje gasa. Kako Nemačka 1/3 svojih potreba za gasom podmiruje sa ruskih nalazišta, tako se pojavila bojazan da bi Rusija mogla da prekine snabdevanje nemačkog stanovništva i privrede „plavim energentom“, kao deo odgovora na sankcije, koje je zapadni blok primenio prema njoj. Da se Rusija zaista odlučila na jedan takav radikalan potez, reperkusije bi po Nemačku bile mnogo ozbiljnije, nego što je to slučaj u pogledu gubitaka nastalih na osnovu smanjenja obima izvoza u Rusiju. Rezervnih alternativa na kraći rok, na osnovu kojih bi se nadoknadio prekid snabdevanja ruskim gasom, nema. S druge strane, Nemačka je predstavljala najvažnijeg uvoznika ruskog gasa u 2014. godini, tako da, imajući u vidu koliki značaj za rusku ekonomiju ima izvoz goriva, jasno je da bi ovo nanelo i Kremlju štetu ogromnih razmera. Treba naglasiti da je i tokom Hladnog rata ruski gas dopreman u Zapadnu Evropu, tako da je nerealno bilo očekivati da se zbog ukrajinske krize obustavi njegovo snabdevanje. Na taj način bi se ugrozila i realizacija projekta Severni tok 2, koji je dogovoren između dva nemačka energetska giganta i ruskog Gasproma, a sve u cilju da se duplira kapacitet gasa koji se doprema iz Rusije u Nemačku. „Argument da je Nemačka politika prema Rusiji ograničena od zavisnosti države od ruskog gasa, pokazao se kao neuverljiv“.⁴⁴

Iako je, po pitanju ukrajinske krize, zauzela stav u saglasju sa svojim evroatlantskim partnerima, Nemačka nije „spalila sve mostove“ po pitanju buduće saradnje sa Rusijom. Duboko svesna ruskih interesa u Ukrajini, kao i da kriza može jedino da se reši u saradnji sa Rusijom, Merkelova je apelovala da se, zajedno sa ruskom stranom, pronađe dugoročno rešenje. „Imamo duboke nesu-

⁴³ „Daimler to start making Mercedes-Benz cars in Russia”, Reuters, Februar 21. 2017. Dostupno na: <http://www.reuters.com/article/us-russia-daimler-production-idUSKBN1601ZI> (09.07.2017.)

⁴⁴ Adomeit Hannes, 18.

glasice, bez sumnje. Ipak, ubedena sam da se na srednji i dugi rok, tesno partnerstvo sa Rusijom mora nastaviti.⁴⁵ Intenzivne konsultacije Merkelove i Putina po pitanju razrešenja ukrajinske krize, kao i brojni susreti nemačkih i ruskih političara, kao i privrednika, svedoče da istočni vektor nemačke spoljne politike nije žrtvovan, imajući u vidu znatno narušene odnose na liniji zapadni blok-Ruska Federacija.

Najbolja potvrda da Nemačka, uprkos „zahlađenju“ odnosa sa Rusijom zbog ukrajinske krize, gleda na duge staze u pogledu saradnje sa njom, jeste nastavak realizacije gasovoda „Severni tok 2“. Planirano je da se gasovod završi do kraja 2019. godine. Prema navodima nemačke agencije DPA, prve cevi za izgradnju novog gasovoda „Severni tok 2“ dostavljene su iz Rusije na nemačko ostrvo Rigen u Baltičkom moru. Izgradnja gasovoda će početi uprkos izveštaju „Strategija EU o kompresovanom gasu i gasnim skladištima“, koji je odobrio Evropski parlament, a u kojem se navodi da „Severni tok 2“ nije u skladu sa interesima EU. Novim gasovodom bi se eliminisali tranzitni rizici, poput događaja iz 2006. i 2009. godine, kada su se zbog spora Moskve i Kijeva, Evropljani suočili sa mogućnošću da zimu dočekaju sa „hladnim radiatorima“. Kako 2019. godine ističe rok gasnog ugovora između Rusije i Ukrajine, koji uključuje i tranzit, a pri tom, zbog narušenih odnosa između dve države, nije izvesno da će ugovor biti produžen, izgradnjom gasovoda „Severni tok 2“, Nemačka i EU bi dobile stabilne isporuke gasa na duge staze. „Nemačka, će od ovog projekta najviše profitirati. Nemačka je sad glavna tačka ulaska ruskog gasa u Evropu, a sa „Severnim tokom 2“, ona će dobiti sve ekonomske i političke pogodnosti uključujući novac, radna mesta i jačanje njene uloge na energetskom tržištu.“⁴⁶

Kako bi Nemačka, na najbolji mogući način, iskoristila veliki potencijal u saradnji sa Ruskom Federacijom, preduslov za tako nešto je popuštanje tenzija između zapadnog bloka i Rusije. Imajući u vidu koliki geopolitički uticaj imaju Sjedinjene Države na EU, otopljanjem zamrznutih odnosa između talosokratsko-atlantističkog i telurokratsko-evroazijskog diva, otvorio bi se i veći manevarski prostor za ostale države EU, u prvom redu za Nemačku, da dosegnu viši nivo odnosa sa Rusijom. Pobjeda Donalda Trampa na predsedničkim izborima održanim 8. novembra 2016. godine u Sjedinjenim Državama, upravo bi mogla da bude vesnik tih promena. Kako je 45. predsednik SAD najavio, poboljšanje odnosa između SAD-a i Rusije bi u perspektivi moglo dovesti i do približavanja stavova između dve super-sile u okviru ukrajinske krize. Novi „Détente“ na liniji Vašington-Moskva doveo bi i do ukidanja sankcija prema Rusiji, a u tom slučaju bi se mogla očekivati „lančana reakcija Evropljana“ po tom pitanju, kako

⁴⁵ „Merkel will „enge Partnerschaft mit Russland“, Frankfurter Allgemeine Zeitung. Dostupno na: <http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/die-kanzlerin-in-der-f-a-z-merkel-will-enge-partnerschaft-mit-russland-fortsetzen-12941420.html> (10.06.2017.)

⁴⁶ Ikodinović Olivera, „EU želi da Srbija plaća gas skuplje“, Sputnik. Dostupno na: <https://rs.sputniknews.com/ekonomija/201509094452903/> (12.06.2017.)

tvrdi ruski politikolog Nikolaj Zlobin.⁴⁷ Ipak, imajući u vidu novi paket sankcija Rusiji, koji je američki Senat tokom juna meseca 2017. godine usvojio ogromnom većinom sa 98 od mogućih 100 glasova senatora, pomak u rusko-američkim odnosima nije na vidiku u kratkoročnom periodu. Takođe, samo nekoliko dana nakon odluke američkog Senata, lideri Evropske unije odlučili su na samitu u Briselu da produže ekonomske sankcije Rusiji na još šest meseci, usled nedostatka primene Sporazuma iz Minska, koji ima za cilj okončanje ukrajinske krize. Za Nemačku, kao i čitavu EU, najbolje je da naredni period, u skladu sa mišljenjem Kišorea Mahbubanja, profesora političkih nauka sa singapurskog Nacionalnog univerziteta, bude obeležen spoljnopolitičkim aktivnostima SAD-a u duhu multilateralnog pristupa, potiskujući logiku „unipolarnog momenta“, koji ne odslikava današnju realnost u međunarodnim odnosima, dok bi nastup Rusije mogao poprimiti „evropskiji“ karakter, naglašavajući više njenu spremnost da modernizuje društvo i ekonomiju.⁴⁸

Podrškom politici sankcija prema Ruskoj Federaciji, evropske države istiskuju najraspostranjeniju državu na svetu sa evropskog kontinenta, usmeravajući je ka azijskom vektoru njene spoljnopolitičke doktrine. Teško da bilo kakve sankcije mogu prisiliti moćnu Rusiju da povuče svoju odluku o pripajanju Krima, dok takva politika neminovno umanjuje entuzijazam u ruskom društvu za sprovođenjem reformi, po ugledu na zapadnoevropska društva, stvarajući odbrambeni mehanizam u vidu porasta nacionalizma. Ako ideja o budućim evropskim integracijama Rusije danas zvuči kao obična šala, onda predlog Vladimira Putina iz 2012. godine o stvaranju „Evrope od Lisabona do Vladivostoka“, nikako ne bi trebalo da deluje neozbiljno. Zona slobodne trgovine, koja bi obuhvatala skoro 700 miliona potrošača, uz ukidanje viza na putovanja građana, ujedinila bi evropski kontinent na najbolji mogući način.

8. Zaključak

Od članica kvinteta BRIKS, kao simbola udruživanja država rastućih ekonomija u kontekstu preformatiranja međunarodnog političkog i finansijskog sistema, Nemačka posebnu pažnju poklanja odnosima sa Ruskom Federacijom. Još u hladnoratovskom periodu, SR Nemačka je kroz specifičan oblik spoljnopolitičke doktrine pod nazivom „Nova istočna politika“, nastojala da poboljšanjem odnosa sa stožerom komunističkog bloka, SSSR-om, stvori preduslove za mirno

⁴⁷ Popović, Petar, „Tramp, Evropa, Rusija“, Balkan magazin, 28. Novembar 2016. Dostupno na: <http://www.balkanmagazin.net/novosti-i-politika/cid128-149867/tramp-evropa-rusija> (13.06.2017.)

⁴⁸ Kishore Mahbubani, „Deutschlands Bestimmung: Europa führen, um die Welt zu führen“, Auswärtiges Amt Projektteam „Review 2014 – Außenpolitik Weiter Denken“, <http://www.aussenpolitik-weiter-denken.de/de/aussensicht/show/article/deutschlands-bestimmung-europa-fuehren-um-die-welt-zu-fuehren/pages/0.html> (15.06.2017.)

ujedinjenje nemačkog naroda u okviru jedne države. Dok je u hladnoratovskom periodu odnos između dveju država počivao na principu „približavanjem do promena“, ulaskom u posthladnoratovsko razdoblje, reujedinjena Nemačka je kroz inaugurisani koncept „promene kroz preplitanje“ zasnivala svoje odnose sa Rusijom, nastojeći da je u političkom i svakom drugom smislu „usidri“ na evropskom kontinentu. Ogromni prirodni resursi kojima Rusija obiluje, kao i visoke tehnologije kojima raspolaže nemačka privreda, a za čijim pristupom je vapila ruska privreda, koja je tokom devedesetih godina prethodnog veka krenula u transformaciju svoje privrede, nakon decenija etatističkog koncepta u privredi, predstavljali su priliku za snažnu „symbiozu“ nemačko-ruskih odnosa.

Uzlet u nemačko-ruskim odnosima tokom ere nemačkog kancelara Šredera doveo je do toga da su određeni zapadni analitičari tvrdili da Nemačka okređe leđa svojim zapadnim partnerima, usmeravajući svoju spoljnu politiku sve više ka Kremlju. Vrhunac u nemačko-ruskim odnosima dostignut je 2008. godine, pokretanjem nemačko-ruskog „Partnerstva u modernizaciji“, koje je poslužilo i samoj Evropskoj uniji da tokom 2010. godine po sličnom modelu pokuša da uspostavi partnerstvo sa Rusijom. Ukrajinska kriza, koja je izbila tokom 2014. godine dovela je odnose između zapadnog bloka, predvođenog SAD-om, s jedne strane, kao i Ruske Federacije, s druge strane, na najniži nivo od završetka Hladnog rata. Reflektor evropskog javnog mnjenja bio je najviše usmeren prema Nemačkoj, imajući u vidu posebne odnose Nemačke i Rusije, kako u političkom kontekstu, tako i u ekonomskom i energetsom, imajući u vidu razgranatu ekonomsku saradnju, kao i da Nemačka trećinu svojih potreba za gasom podmiruje iz Rusije, kao i njihov zajednički angažman na izgradnji gasovoda „Severni tok 1“ i „Severni tok 2“.

Nemačka je, u okviru pomenutog konflikta, stala na stranu svojih partnera u okviru evroatlantske zajednice, iako je bila izložena snažnom pritisku određenih poslovnih krugova, intelektualaca i javnog mnjenja da se ne pridružuje sankcijama usmerenim prema Rusiji. I pored pomirljivih izjava s nemačke strane da rešenje ukrajinske krize nije moguće bez Rusije, Nemačka nije menjala svoju odluku o pridruživanju pomenutim sankcijama. Imajući u vidu isprepletenost nemačko-ruskih odnosa, SR Nemačka će pokušati da, i u narednom periodu, igra ulogu neformalnog medijatora između dva suprostavljena bloka, ali nikako po cenu izlaska iz evroatlantskih struktura, u kojima je uzela učešće od samih početaka njihovog stvaranja pedesetih godina prošlog veka. Izbijanje ukrajinskog konflikta tokom 2014. godine i uvođenje sankcija Ruskoj Federaciji od strane EU, kao i kontramere preduzete u suprotnom pravcu, „zaledili“ su, barem do momenta rešavanja ukrajinskog konflikta, mogućnost produbljivanja nemačko-ruskih odnosa, kao i dalji razvoj agende o partnerstvu između EU i RF.

Literatura

- Adomeit Hannes (2015): "German-Russian Relations: Change of Paradigm versus Business as Usual" *Note du Cerfa* 120, Study Committee for Franco-German Relations.
- "Beziehungen zu Deutschland", Auswärtiges Amt. Dostupno na: http://www.auswaertiges-amt.de/DE/Aussenpolitik/Laender/Laenderinfos/RussischeFoederation/Bilateral_node.html
- Bundesamt für Wirtschaft und Ausfuhrkontrolle, Dostupno na: <http://www.bafa.de/bafa/de/energie/erdgas/energieinfo/index.html>
- "Countries and regions, Russia", European Commission. Dostupno na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/russia/>
- "Daimler to start making Mercedes-Benz cars in Russia", Reuters, Februar 21. 2017. Dostupno na: <http://www.reuters.com/article/us-russia-daimler-production-idUSKBN1601ZI>
- "Dealing with Medvedev Won't be Easier, Putin Warns Merkel", Deutsche Welle, <http://www.dw.com/en/dealing-with-medvedev-wont-be-easier-putin-warns-merkel/a-3178031>
- Dettke Dieter, "The Iraq War and the Future of German Foreign and Security Policy", Reviewed by Will Fleeson, The European Institute, <http://www.europeaninstitute.org/index.php/93-european-affairs/february--march-2010>
- "Deutscher Handel mit Russland boomt", Zeit Online, 4. Mai 2017. Dostupno na: <http://www.zeit.de/wirtschaft/2017-05/internationale-sanktionen-handel-deutschland-russland-2017>
- Deutsch-Russisches Forum, <http://www.deutsch-russisches-forum.de>
- *Durch Zusammenarbeit Zivilgesellschaft und Rechtsstaatlichkeit in Russland Stärken*, Deutscher Bundestag Drucksache 17/1132717. Wahlperiode, Antrag der Fraktionen der CDU/CSU und FDP.
- *Facts about German foreign trade in 2014*, Federal Ministry for Economic Affairs and Energy, Berlin, May 2015.
- *Facts about German foreign trade*, Federal Ministry for Economic Affairs and Energy, Berlin, June 2016.
- Forsberg Tuomas (2016): "From Ostpolitik to 'frostpolitik'? Merkel, Putin and German foreign policy towards Russia", *International Affairs* 92(1), Chatham House, 21-42.
- Golinski Sophie, "Russia increases business investments in Germany", thinkRussia, Dostupno na: <http://www.thinkrussia.com/global-outlook/russia-increases-business-investments-germany-infographic>
- Ikodinović Olivera, "EU želi da Srbija plaća gas skuplje", Sputnik. Dostupno na: <https://rs.sputniknews.com/ekonomija/201509094452903/>
- Ivanji Andrej, "Strah od nezamislivog koje smo doživeli", Vreme br. 1249, 11. decembar 2014, <http://www.vreme.co.rs/cms/view.php?id=1252168>

- Jović-Lazić Ana (2009): “Istočno Partnerstvo Evropske Unije“, Evropsko zakonodavstvo, God. VIII, br. 29-30, Institut za međunarodnu politiku i privredu, 137-144.
- Károlyy Grúber, Tamás Vaszari (2016): *The Development and Direction of Russo-German Political and Economic Relations after 1990*, Institute for foreign affairs and trade, Budapest.
- Khoroshun D. Nikita (2014): “Geo-economic Interests of Russia and Germany in the Field of Industry“, *Asian Social Science* Vol 11 No 6, 118-126.
- Kishore Mahbubani, “Deutschlands Bestimmung: Europa führen, um die Welt zu führen“, Auswärtiges Amt Projektteam „Review 2014 – Außenpolitik Weiter Denken, <http://www.aussenpolitik-weiter-denken.de/de/aussensicht/show/article/die-aussenpolitische-kontinuitaet-ist-richtig-muss-aber-angepasst-werden/pages/5.html>
- Meister Stefan (2014): “Reframing Germany’s Russia Policy – and Opportunity for the EU“, European Council on Foreign Relations, April 2014, 1-12.
- ”Merkel will “enge Partnerschaft mit Russland“, Frankfurter Allgemeine Zeitung, <http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/die-kanzlerin-in-der-f-a-z-merkel-will-enge-partnerschaft-mit-russland-fortsetzen-12941420.html>
- Popławski, Konrad (2013): *Chasing Globalisation: Germany’s Economic Relations with BRIC Countries*, OSW Studies, Warsaw.
- Popović, Petar, “Tramp, Evropa, Rusija“, Balkan magazin, 28. Novembar 2016, <http://www.balkanmagazin.net/novosti-i-politika/cid128-149867/tramp-evropa-rusija>
- Ranking of Germany’s trading partners in foreign trade, Statistisches Bundesamt. Dostupno na: https://www.destatis.de/EN/FactsFigures/NationalEconomyEnvironment/ForeignTrade/Tables/OrderRankGermanyTradingPartners.pdf?__blob=publicationFile
- “Reakcije nemačkih političara na smrt Borisa Jeljcina, Deutsche Welle, <http://www.dw.com/sr/reakcije-nemačkih-političara-na-smrt-borisa-jeljcina/a-2661548>
- ”Russia: Gazprom declares exports to Germany attain record high in 2016“, Energy Market, 17.01.2017. Dostupno na: <http://www.energymarketprice.com/energy-news/russia-gazprom-declares-exports-to-germany-attain-record-high-in-2016>
- “Šreder na udaru zbog Putina“, B92, http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2014&mm=03&dd=27&nav_category=78&nav_id=829478
- Štavljanin Dragan, “Pušten u rad “Severni tok: Ruski gas krenuo direktno ka Evropi“, Radio Slobodna Evropa, <http://www.europeaninstitute.org/index.php/93-european-affairs/february--march-2010>
- Vertrag über die abschließende Regelung in bezug auf Deutschland, Chronik der Mauer. Dostupno na: file:///C:/Users/User/Desktop/58707_cdm-900912-bulletin-vertrag.pdf

-
- Volić H. Jelena, “Madam Šoša – Ruskinja na Čarobnom bregu“, Novi magazin br. 187, <http://old.bfpe.org/wp-content/uploads/2014/12/JV-Nemacka-Rusija.pdf>
 - 17. Legislaturperiode,
 - *Wachstum. Bildung. Zusammenhalt*, Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und FDP.
 - WSJ: sanctions will not prevent the German investment in Russia to break records”, Cyplive. Dostupno na <http://en.cyplive.com/ru/news/wsj-sankciine-meshayut-nemeckim-investiciyam-v-rossiyu-bit-rekordy.html>

Review scientific article

Received 01.04.2019.

Approved 21.05.2019.

MUTUAL RELATIONS BETWEEN GERMANY AND RUSSIA FROM 2000 TO 2017

The focus of this paper is based on the analysis of bilateral relations between Federal Republic Germany and the Russian Federation in the period from 2000 to 2017. Until November 2005, the German Government was led by Social Democratic party leader Gerhard Schroeder. After the triumph, the Christian Democrats at extraordinary parliamentary elections that were held in September the same year the rudder of the government is in hands of Angela Merkel until the present. Vladimir Putin largely determines main directions of Russian politics and represents a dominant political figure since the beginning of his first mandate as the Russian Federation President. These three political leaders have mostly dictated bilateral relations dynamics between FR Germany, as an economic leader in Europe, and the Russian Federation as the biggest country in the world.

Germany settles its needs for energy and vital resources mostly from Russia, while the great importance is paid to the import of the German technologies and capital by the Russian side in order to diversify its economy and ceased to be an economy based on the export of the national resources. Unlike most of the growing economies, Germany's relations with the Russian Federation overcomes the capacity of the economy and relates to political and security aspects. The peak of the German-Russian relations had been achieved in 2008 by the project Partnership in modernization. The European Union attempted in 2010 to establish a similar partnership with Russia following the same model. The Ukrainian conflict eruption in 2014 and introduction of sanction to Russian Federation by EU, as well as counter-measures undertaken in opposite direction, has frozen, at least until the moment of the Ukrainian conflict settlement, the possibility for further development of German-Russian relations and partnership agenda between EU and RF.

Keywords: *FD Germany, Soviet Union, Russian Federation, European Union, economy, energy, Ukrainian crisis*